



United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Organisation
des Nations Unies
pour l'éducation,
la science et la culture

Organización
de las Naciones Unidas
para la Educación,
la Ciencia y la Cultura

Организация
Объединенных Наций по
вопросам образования,
науки и культуры

منظمة الأمم المتحدة
للتربية والعلم والثقافة

联合国教育、
科学及文化组织

SHS/EST/BIO/06/1

Powszechna Deklaracja w sprawie Bioetyki i Praw Człowieka*

* Przyjęta jednogłośnie 19 października 2005 r. podczas 33. sesji Konferencji Generalnej UNESCO

Tłumaczenie na język polski zostało wykonane przez Centrum Tłumaczeń i Obsługi Konferencji LIDEX i zatwierdzone przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Powszechna Deklaracja w sprawie Bioetyki i Praw Człowieka*

Konferencja Generalna,

Zdając sobie sprawę z wyjątkowej zdolności istot ludzkich do refleksji nad własnym istnieniem oraz otoczeniem, dostrzegania niesprawiedliwości, unikania zagrożeń, przyjmowania na siebie odpowiedzialności, poszukiwania możliwości współpracy oraz wykazywania się moralnym sensem będącym wyrazem zasad etycznych,

Rozważając kwestię szybkiego rozwoju w dziedzinie nauki i techniki, który w coraz większym stopniu wpływa na naszą wiedzę o życiu oraz na samo życie, co prowadzi do dużego zapotrzebowania na przedstawienie globalnej odpowiedzi na etyczne implikacje powyższego rozwoju,

Uznając, że etyczne kwestie wywołane szybkim postępem nauki oraz jej technicznych zastosowań należy badać przy należyтым poszanowaniu godności osoby ludzkiej oraz przy powszechnym poszanowaniu i przestrzeganiu praw człowieka i jego podstawowych swobód,

Stwierdzając, że nadeszła konieczność oraz odpowiedni czas na to, aby społeczność międzynarodowa sformułowała powszechne zasady, które zapewnią ludzkości podstawę do udzielenia odpowiedzi na coraz większe dylematy oraz kontrowersje, jakie nauka i technika stawiają przed ludzkością i środowiskiem,

Przypominając Powszechną Deklarację Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r., Powszechną Deklarację o Genomie Ludzkim i Prawach Człowieka uchwaloną 11 listopada 1997 r. przez Konferencję Generalną UNESCO oraz Międzynarodową Deklarację w sprawie Ludzkich Danych Genetycznych uchwaloną 16 października 2003 r. przez Konferencję Generalną UNESCO,

Mając na uwadze Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych ONZ oraz Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych ONZ z 16 grudnia 1966 r., Międzynarodową Konwencję ONZ w sprawie Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej z 21 grudnia 1965 r., Międzynarodową Konwencję ONZ w sprawie Eliminacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet z 18 grudnia 1979 r., Konwencję ONZ o Prawach Dziecka z 20 listopada 1989 r., Konwencję ONZ w sprawie Różnorodności Biologicznej z 5 czerwca 1992 r., Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1993 r., Zalecenia UNESCO o Statusie Naukowców z 20 listopada 1974 r., Deklarację UNESCO o Rasach i Przesądach Rasowych z 27 listopada 1978 r., Deklarację UNESCO o Zobowiązaniach Obecnych Pokoleń wobec Przyszłych Pokoleń z 12 listopada 1997 r., Powszechną Deklarację UNESCO o Różnorodności Kulturowej z 2 listopada 2001 r., Konwencję MOP nr 169 dotyczącą ludności tubylczej i plemiennej w krajach niezależnych z 27 czerwca 1989 r., Międzynarodowy Traktat o Genetycznych Zasobach Roślin dla Wyżywienia i Rolnictwa, który został przyjęty przez Konferencję FAO 3 listopada 2001 r. i wszedł w życie 29 czerwca 2004 r., Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (tzw. Porozumienie TRIPS), stanowiące załącznik do Porozumienia z Marakeszu ustanawiającego Światową Organizację Handlu, które weszło w życie 1 stycznia 1995 r., Deklarację z Doha dotyczącą Porozumienia

* Przyjęta jednogłośnie 19 października 2005 r. podczas 33. sesji Konferencji Generalnej UNESCO

TRIPS i Ochrony Zdrowia Publicznego z 14 listopada 2001 r., a także inne odnośne międzynarodowe instrumenty przyjęte przez Narody Zjednoczone oraz specjalistyczne agendy ONZ, w szczególności Organizację Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) i Światową Organizację Zdrowia (WHO),

Mając na uwadze również międzynarodowe i regionalne instrumenty w zakresie bioetyki, w tym Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Godności Istoty Ludzkiej w dziedzinie Zastosowania Biologii i Medycyny, tzw. Konwencję Rady Europy o Prawach Człowieka i Biomedycynie, która została przyjęta w 1997 r. i weszła w życie w 1999 r., wraz z Protokołami Dodatkowymi, a także krajowe przepisy i regulacje w zakresie bioetyki oraz międzynarodowe i regionalne kodeksy postępowania i wytyczne oraz inne teksty dotyczące bioetyki, takie jak Deklaracja Helsińska Światowego Stowarzyszenia Lekarzy w sprawie Zasad Etycznego Postępowania w Eksperymentach Medycznym z Udziałem Ludzi, którą przyjęto w 1964 r. i nowelizowano w latach 1975, 1983, 1989, 1996 i 2000, oraz Międzynarodowe Wytyczne w zakresie Etyki Badań Biomedycznych z Udziałem Ludzi, opracowane przez Radę Międzynarodowych Organizacji Nauk Medycznych (CIOMS), które przyjęto w 1982 r. i nowelizowano w latach 1993 i 2002,

Uznając, że niniejszą Deklarację należy interpretować w sposób zgodny z prawem krajowym i międzynarodowym w myśl prawa dotyczącego praw człowieka,

Przypominając Konstytucję UNESCO przyjętą 16 listopada 1945 r.,

Biorąc pod uwagę rolę UNESCO w określaniu powszechnych zasad opartych na wspólnych wartościach etycznych, którymi powinien kierować się rozwój naukowy i techniczny oraz przemiany społeczne, w celu identyfikacji wyzwań pojawiających się w nauce i technice, biorąc pod uwagę odpowiedzialność obecnych pokoleń wobec przyszłych pokoleń, a także fakt, że kwestie bioetyki, które z konieczności mają wymiar międzynarodowy, należy traktować jako całość, sięgając do zasad już przedstawionych w Powszechnej Deklaracji o Genomie Ludzkim i Prawach Człowieka oraz Międzynarodowej Deklaracji w sprawie Ludzkich Danych Genetycznych i uwzględniając nie tylko obecny kontekst naukowy, ale również jego przyszłe perspektywy,

Zdając sobie sprawę, iż istoty ludzkie stanowią integralną część biosfery oraz, że odgrywają ważną rolę w zapewnianiu sobie wzajemnej ochrony i w zapewnianiu ochrony innym formom życia, w szczególności zwierzętom,

Uznając, że - w oparciu o wolność nauki i badań - rozwój naukowy i techniczny jest i może być dla ludzkości źródłem ogromnych korzyści w zwiększaniu, między innymi, średniej długości życia i poprawie jakości życia, oraz *podkreślając*, że powyższy rozwój zawsze powinien zmierzać do promowania dobra jednostek, rodzin, grup bądź społeczności oraz całej ludzkości w warunkach uznania dla godności osoby ludzkiej oraz powszechnego poszanowania i przestrzegania praw człowieka i jego podstawowych swobód,

Uznając, że zdrowie nie zależy wyłącznie od rozwoju badań naukowych i technicznych, ale również od czynników psychospołecznych i kulturowych,

Uznając również, że decyzje dotyczące kwestii etycznych w dziedzinie medycyny, nauk biologicznych i powiązanych z nimi technologii mogą mieć wpływ na jednostki, rodziny, grupy bądź społeczności oraz ludzkość jako całość,

Biorąc pod uwagę, że różnorodność kulturowa - jako źródło wymiany, innowacji oraz inwencji twórczej - jest dla rodzaju ludzkiego niezbędna i, w tym sensie, stanowi wspólne dziedzictwo ludzkości, jednak *podkreślając*, że nie wolno powoływać się na nią kosztem praw człowieka i jego podstawowych swobód,

Biorąc pod uwagę również, że tożsamość jednostki obejmuje aspekt biologiczny, psychologiczny, społeczny, kulturowy i duchowy,

Uznając, że nieetyczne postępowanie w obszarze nauki i techniki w szczególności sposób oddziałuje na społeczności autochtoniczne i lokalne,

Mając przekonanie, że wrażliwość moralna i refleksja etyczna powinny być integralną częścią procesu rozwoju nauki i techniki, a bioetyka powinna odgrywać kluczową rolę w wyborach, których należy dokonywać odnośnie do problemów, jakie wynikają z tego rozwoju,

Biorąc pod uwagę potrzebę wypracowania nowego podejścia do odpowiedzialności społecznej, które zagwarantuje, że postęp w dziedzinie nauki i techniki będzie sprzyjać sprawiedliwości oraz interesowi ludzkości,

Uznając, że istotnym środkiem oceny społecznej rzeczywistości oraz osiągnięcia sprawiedliwości jest zwracanie uwagi na pozycję kobiet,

Podkreślając potrzebę umocnienia międzynarodowej współpracy w zakresie bioetyki, zwłaszcza przy uwzględnieniu szczególnych potrzeb krajów rozwijających się, społeczności autochtonicznych oraz populacji zagrożonych.

Biorąc pod uwagę, że wszystkie istoty ludzkie, bez różnicy, powinny korzystać z tych samych wysokich standardów etycznych dotyczących medycyny oraz badań w dziedzinie nauk biologicznych,

Ogłasza następujące zasady i przyjmuje niniejszą Deklarację.

Postanowienia ogólne

Artykuł 1 – Zakres

1. Niniejsza Deklaracja podejmuje etyczne kwestie dotyczące medycyny, nauk biologicznych i powiązanych z nimi technologii, mające zastosowanie do istot ludzkich, przy uwzględnieniu aspektu społecznego, prawnego i środowiskowego.
2. Niniejsza Deklaracja jest skierowana do Państw. W stosownej mierze dostarcza również wskazówek dla decyzji lub praktyk podejmowanych przez jednostki, grupy, społeczności, instytucje i korporacje, zarówno publiczne, jak i prywatne.

Artykuł 2 – Cele

Cele niniejszej Deklaracji są następujące:

- (a) zapewnienie uniwersalnych ram zasad i procedur w celu dostarczenia Państwom wskazówek przy tworzeniu ustawodawstwa, polityk bądź innych instrumentów w zakresie bioetyki;
- (b) dostarczenie wskazówek dla działań podejmowanych przez jednostki, grupy, społeczności, instytucje i korporacje, zarówno publiczne, jak i prywatne;
- (c) promowanie poszanowania ludzkiej godności oraz ochrona praw człowieka poprzez zapewnienie poszanowania życia istot ludzkich i podstawowych swobód, zgodnie z międzynarodowym prawem w zakresie praw człowieka;

- (d) uznanie wagi wolności badań naukowych oraz korzyści czerpanych z rozwoju naukowego i technicznego, przy jednoczesnym podkreśleniu, iż powyższe badania i rozwój muszą mieć miejsce w ramach etycznych zasad przedstawionych w niniejszej Deklaracji oraz respektować ludzką godność, prawa człowieka i jego podstawowe swobody;
- (e) popieranie wielodyscyplinarnego i pluralistycznego dialogu na temat zagadnień bioetycznych pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi stronami oraz w całym społeczeństwie;
- (f) promowanie sprawiedliwego dostępu do rezultatów rozwoju medycznego, naukowego i technicznego, a także jak największego przepływu i szybkiej wymiany wiedzy dotyczącej powyższego rozwoju oraz wymiany korzyści, ze zwróceniem szczególnej uwagi na potrzeby krajów rozwijających się;
- (g) ochrona i popieranie interesów obecnych i przyszłych pokoleń;
- (h) podkreślanie wagi różnorodności biologicznej oraz jej ochrony jako wspólnej troski ludzkości.

Zasady

W zakresie objętym niniejszą Deklaracją, podczas podejmowania bądź realizacji decyzji lub działań przez tych, do których odnosi się niniejsza Deklaracja, należy przestrzegać następujących zasad.

Artykuł 3 – Ludzka godność i prawa człowieka

1. Należy w pełni szanować ludzką godność, prawa człowieka i jego podstawowe swobody.
2. Interesy i dobro jednostki powinny być stawiane ponad wyłącznym interesem nauki lub społeczeństwa.

Artykuł 4 – Korzyści i szkody

Podczas stosowania oraz podnoszenia poziomu wiedzy naukowej, praktyk medycznych i powiązanych z nimi technologii należy maksymalizować bezpośrednio i pośrednio korzyści dla pacjentów, uczestników badań i innych zainteresowanych osób oraz minimalizować wszelkie potencjalne szkody po stronie powyższych jednostek.

Artykuł 5 – Autonomia i indywidualna odpowiedzialność

Należy szanować autonomię osób w podejmowaniu decyzji, przy jednoczesnym braniu na siebie odpowiedzialności za te decyzje i szanowaniu autonomii innych. W przypadku osób niezdolnych do korzystania z własnej niezależności, należy podejmować szczególne kroki mające na celu ochronę ich praw i interesów.

Artykuł 6 – Zgoda

1. Jakakolwiek interwencja profilaktyczna, diagnostyczna i terapeutyczna może być podjęta wyłącznie po uzyskaniu uprzedniej, dobrowolnej i świadomej zgody osoby, której ma dotyczyć, udzielonej w oparciu o dostateczne informacje. W odpowiednich przypadkach

zgoda powinna być wyraźna i może być wycofana przez zainteresowaną osobę w dowolnym czasie oraz z dowolnej przyczyny, bez stawiania takiej osoby w niekorzystnej sytuacji bądź powodowania jakichkolwiek niedogodności po jej stronie.

2. Badania naukowe powinny być wyłącznie prowadzone po uzyskaniu uprzedniej, dobrowolnej, wyraźnej i świadomej zgody osoby zainteresowanej, udzielonej w oparciu o informacje, które powinny być dostateczne i przekazane w zrozumiałej formie oraz wskazywać na sposoby wycofywania zgody. Zgoda może zostać wycofana przez zainteresowaną osobę w dowolnym czasie oraz z dowolnej przyczyny, bez stawiania takiej osoby w niekorzystnej sytuacji bądź powodowania jakichkolwiek niedogodności po jej stronie. Odstępstwa od powyższej zasady powinny mieć miejsce wyłącznie w zgodzie z etycznymi i prawnymi normami przyjętymi przez Państwa, zgodnie z zasadami i postanowieniami przedstawionymi w niniejszej Deklaracji, w szczególności z Artykułem 27, oraz z międzynarodowym prawem w zakresie praw człowieka.

3. W stosownych przypadkach badań prowadzonych na grupie osób bądź na społeczności, można zwracać się o uzyskanie dodatkowej zgody prawnych przedstawicieli zainteresowanej grupy bądź społeczności. Zbiorowa zgoda społeczności ani zgoda przywódcy społeczności lub innej władzy w żadnym wypadku nie powinny zastępować świadomej zgody wyrażonej przez jednostkę.

Artykuł 7 – Osoby nieposiadające zdolności do wyrażania zgody

Zgodnie z prawem krajowym, należy zapewnić szczególną ochronę osobom nieposiadającym zdolności do wyrażania zgody:

- (a) należy uzyskać upoważnienie na przeprowadzenie badań i praktyk medycznych zgodnie z najlepszym interesem osoby, której dotyczą, oraz stosownie do krajowego prawa. Jednakże osoba zainteresowana powinna w możliwie największym stopniu uczestniczyć w procesie podejmowania decyzji dotyczącym zgody oraz jej wycofywania;
- (b) badania powinno się przeprowadzać wyłącznie z myślą o bezpośrednich korzyściach zdrowotnych zainteresowanej osoby - pod warunkiem uzyskania upoważnienia i zapewnienia warunków ochronnych zalecanych przez prawo - oraz w sytuacji braku możliwości przeprowadzenia alternatywnych badań o porównywalnej skuteczności z udziałem uczestników zdolnych do wyrażania zgody. Badania, po których nie można spodziewać się bezpośrednich korzyści dla zdrowia, należy podejmować jedynie w drodze wyjątku, z jak największą powściągliwością, pod warunkiem ograniczenia do minimum zagrożeń i obciążeń danej osoby, o ile na badaniach mają zyskać inne osoby należące do tej samej grupy, z zastrzeżeniem, że takie badania będą wykonane w warunkach przewidzianych prawem i że będą zgodne z ochroną praw człowieka. Należy respektować prawo takich osób do odmowy udziału w badaniach.

Artykuł 8 – Poszanowanie ludzkiej podatności na zagrożenie oraz integralności osobowej

Podczas stosowania oraz podnoszenia poziomu wiedzy naukowej, praktyk medycznych i powiązanych z nimi technologii należy uwzględniać ludzką podatność na zagrożenie. Należy chronić jednostki i grupy szczególnie podatne na zagrożenia oraz szanować ich integralność.

Artykuł 9 – Prywatność i poufność

Należy szanować prywatność zainteresowanych osób oraz poufność informacji dotyczących ich osobiście. Należy w jak największym stopniu dążyć do tego, aby powyższe informacje nie były wykorzystywane ani ujawniane w celach innych niż te, dla których były gromadzone lub

na które została udzielona zgoda, stosownie do międzynarodowego prawa, w szczególności międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka.

Artykuł 10 – Równość i sprawiedliwość

Należy szanować podstawową równość wszystkich istot ludzkich w odniesieniu do ich godności i praw, aby zapewnić im równe i sprawiedliwe traktowanie.

Artykuł 11 – Zakaz dyskryminacji i piętnowania

Nie wolno dyskryminować ani piętnować żadnych osób bądź grup z jakiegokolwiek powodu, naruszając w ten sposób ludzką godność, prawa człowieka i jego podstawowe swobody.

Artykuł 12 – Poszanowanie różnorodności kulturowej i pluralizmu

Należy we właściwy sposób uwzględnić znaczenie różnorodności kulturowej i pluralizmu. Nie należy jednak powoływać się na powyższe względy w celu naruszania ludzkiej godności, praw człowieka i jego podstawowych swobód ani naruszania bądź ograniczania zakresu zasad zawartych w niniejszej Deklaracji.

Artykuł 13 – Solidarność i współpraca

Należy popierać solidarność pomiędzy istotami ludzkimi oraz międzynarodową współpracę na jej rzecz.

Artykuł 14 – Społeczna odpowiedzialność i zdrowie

1. Promowanie zdrowia oraz społecznego rozwoju ludzi stanowi główny cel władz, podzielany przez wszystkie sektory społeczeństwa.

2. Mając na uwadze, że korzystanie z najwyższego możliwego do osiągnięcia standardu zdrowia jest jednym z podstawowych praw każdej istoty ludzkiej bez względu na rasę, religię, poglądy polityczne, status ekonomiczny lub społeczny, postęp w dziedzinie nauki i techniki powinien sprzyjać:

- (a) dostępowi do wysokiej jakości opieki zdrowotnej i niezbędnych leków, zwłaszcza w zakresie zdrowia kobiet i dzieci, ponieważ zdrowie ma zasadnicze znaczenie dla samego życia i należy je uważać za dobro społeczne i ludzkie;
- (b) dostępowi do dostatecznej ilości pożywienia i wody;
- (c) poprawie warunków życia oraz środowiska;
- (d) eliminacji marginalizacji i wykluczenia osób ze względu na jakikolwiek powód;
- (e) ograniczaniu ubóstwa i analfabetyzmu.

Artykuł 15 – Uczestniczenie w korzyściach

1. Korzyści będące wynikiem badań naukowych oraz ich zastosowania należy udostępniać całemu społeczeństwu, a także społeczności międzynarodowej, zwłaszcza krajom rozwijającym się. W ramach realizacji powyższej zasady korzyści mogą przybierać następujące formy:

- (a) szczególna i stała pomoc oraz uznanie dla osób i grup, które brały udział w badaniach;
- (b) dostęp do wysokiej jakości opieki zdrowotnej;

- (c) zapewnienie nowych środków bądź produktów w obszarze diagnostyki i leczenia, opracowanych w wyniku badań;
- (d) wsparcie dla usług medycznych;
- (e) dostęp do wiedzy naukowej i technicznej;
- (f) budowanie zdolności w obszarze prac badawczych;
- (g) inne formy korzyści zgodne z zasadami przedstawionymi w niniejszej Deklaracji.

2. Korzyści nie powinny stanowić niestosownej zachęty do udziału w badaniach.

Artykuł 16 – Ochrona przyszłych pokoleń

Należy we właściwy sposób uwzględnić wpływ nauk biologicznych na przyszłe pokolenia, w tym na ich strukturę genetyczną.

Artykuł 17 – Ochrona środowiska, biosfery i różnorodności biologicznej

Należy we właściwy sposób uwzględnić wzajemne zależności pomiędzy istotami ludzkimi a innymi formami życia, znaczenie odpowiedniego dostępu do zasobów biologicznych i genetycznych oraz ich wykorzystania, poszanowanie tradycyjnej wiedzy oraz rolę istot ludzkich w ochronie środowiska, biosfery i różnorodności biologicznej.

Stosowanie zasad

Artykuł 18 – Podejmowanie decyzji oraz rozwiązywanie problemów w zakresie bioetyki

1. Należy popierać profesjonalizm, uczciwość, prawość i przejrzystość w procesie podejmowania decyzji, w szczególności oświadczenia dotyczące wszelkich sprzeczności interesów oraz odpowiednią wymianę wiedzy. Należy dokładać wszelkich starań, by korzystać z najlepszej dostępnej wiedzy naukowej oraz metodologii podczas rozwiązywania i okresowej analizy kwestii dotyczących bioetyki.
2. Należy prowadzić regularny dialog z udziałem zainteresowanych osób oraz specjalistów, a także całego społeczeństwa.
3. Należy wspierać możliwości prowadzenia pluralistycznej debaty publicznej opartej na wiedzy i dążącej do wyrażenia wszystkich istotnych opinii.

Artykuł 19 – Komisje do spraw etyki

Na odpowiednim szczeblu należy tworzyć, promować oraz wspierać niezależne, wielodyscyplinarne i pluralistyczne komisje do spraw etyki, których zadaniem będzie:

- (a) ocena istotnych etycznych, prawnych, naukowych i społecznych kwestii związanych z projektami badawczymi prowadzonymi z udziałem istot ludzkich;
- (b) doradzanie w zakresie problemów etycznych występujących w środowisku klinicznym;
- (c) ocena rozwoju naukowego i technicznego, formułowanie zaleceń oraz wnoszenie wkładu w opracowywanie wytycznych w zakresie zagadnień będących przedmiotem niniejszej Deklaracji;
- (d) promowanie debaty, edukacji oraz publicznej świadomości i zaangażowania w obszarze bioetyki.

Artykuł 20 – Ocena i zarządzanie ryzykiem

Należy promować odpowiednią ocenę i zarządzanie ryzykiem dotyczącym medycyny, nauk biologicznych i powiązanych z nimi technologii.

Artykuł 21 – Praktyki ponadnarodowe

1. Państwa, instytucje publiczne i prywatne, a także specjaliści związani z działalnością o charakterze ponadnarodowym powinni dążyć do zagwarantowania, aby wszelkie działania objęte zakresem niniejszej Deklaracji - podejmowane, finansowane bądź inaczej realizowane, w całości lub w części, w różnych Państwach - były zgodne z zasadami przedstawionymi w niniejszej Deklaracji.
2. Badania podejmowane bądź realizowane w jednym lub większej liczbie Państw (Państw-gospodarzy) oraz finansowane przez źródło znajdujące się w innym Państwie powinny być poddane ocenie etycznej na odpowiednim szczeblu zarówno w Państwach-gospodarzach, jak i w Państwie, w którym znajduje się jednostka finansująca. Powyższą ocenę należy przeprowadzać w oparciu o etyczne i prawne standardy zgodne z zasadami zawartymi w niniejszej Deklaracji.
3. Ponadnarodowe badania w zakresie zdrowia powinny wychodzić naprzeciw potrzebom Państw-gospodarzy; należy również doceniać znaczenie badań przyczyniających się do złagodzenia pilnych światowych problemów zdrowotnych.
4. Podczas negocjowania porozumień w zakresie badań, warunki współpracy oraz ustalenia dotyczące korzyści z badań powinny być uzgadniane przy równym udziale poszczególnych stron negocjacji.
5. Państwa powinny podejmować odpowiednie środki - zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym - na rzecz zwalczania bioterroryzmu oraz nielegalnego handlu narządami, tkankami, próbkami, zasobami genetycznymi i materiałami o charakterze genetycznym.

Szerzenie postanowień Deklaracji

Artykuł 22 – Rola Państw

1. Państwa powinny podejmować wszelkie właściwe kroki o charakterze ustawodawczym, administracyjnym oraz innym na rzecz wprowadzania w życie zasad przedstawionych w niniejszej Deklaracji zgodnie z międzynarodowym prawem w zakresie praw człowieka. Powyższe kroki powinny być wspierane działaniami w obszarze edukacji, szkoleń i informacji publicznej.
2. Państwa powinny zachęcać do tworzenia niezależnych, wielodyscyplinarnych i pluralistycznych komisji do spraw etyki, o których mowa w Artykule 19.

Artykuł 23 – Edukacja, szkolenia oraz informacje w zakresie bioetyki

1. W celu szerzenia zasad zawartych w niniejszej Deklaracji oraz podnoszenia poziomu wiedzy na temat etycznych implikacji rozwoju naukowego i technicznego, w szczególności wśród ludzi młodych, Państwa powinny dokładać starań na rzecz wspierania - na wszystkich szczeblach - edukacji i szkoleń w zakresie bioetyki oraz popierać programy upowszechniania informacji i wiedzy na temat bioetyki.

2. Państwa powinny dążyć do angażowania w powyższe starania międzynarodowych i regionalnych organizacji międzyrządowych oraz międzynarodowych, regionalnych i krajowych organizacji pozarządowych.

Artykuł 24 – Współpraca międzynarodowa

1. Państwa powinny wspierać międzynarodowe upowszechnianie informacji naukowych oraz sprzyjać swobodnemu przepływowi i wymianie wiedzy naukowej i technicznej.

2. W ramach współpracy międzynarodowej Państwa powinny umacniać współpracę kulturalną i naukową oraz zawierać dwustronne i wielostronne porozumienia umożliwiające krajom rozwijającym się budowanie zdolności uczestniczenia w opracowywaniu i wymianie wiedzy naukowej, związanej z nią wiedzy technicznej oraz korzyści wynikających z powyższej wiedzy.

3. Państwa powinny szanować i popierać solidarność pomiędzy Państwami, a także pomiędzy jednostkami, grupami, rodzinami i społecznościami, ze szczególnym uwzględnieniem tych, którzy są zagrożeni z powodu chorób, ułomności bądź innych uwarunkowań osobistych, społecznych lub środowiskowych, i tych, którzy dysponują najbardziej ograniczonymi środkami.

Artykuł 25 – Działania kontynuacyjne ze strony UNESCO

1. UNESCO będzie promować oraz upowszechniać zasady przedstawione w niniejszej Deklaracji. Wykonując to zadanie, UNESCO powinna zwracać się o pomoc i wsparcie do Międzyrządowego Komitetu Bioetyki (IGBC) oraz Międzynarodowego Komitetu Bioetyki (IBC).

2. UNESCO potwierdza swoje zobowiązanie do zajmowania się bioetyką oraz sprzyjania współpracy pomiędzy IGBC i IBC.

Postanowienia końcowe

Artykuł 26 – Wzajemne powiązanie i uzupełnianie się zasad

Niniejszą Deklarację należy interpretować jako całość, a jej zasady należy traktować jako wzajemnie się uzupełniające i powiązane ze sobą. Każdą z zasad należy rozpatrywać w kontekście pozostałych zasad, stosownie do sytuacji.

Artykuł 27 – Ograniczenia dotyczące stosowania zasad

Jakiegokolwiek ograniczenia stosowania zasad przedstawionych w niniejszej Deklaracji powinny wynikać z przepisów prawa, w tym przepisów w zakresie interesu bezpieczeństwa publicznego, dochodzenia, wykrywania i ścigania w sprawie przestępstw kryminalnych, ochrony zdrowia publicznego lub ochrony praw i swobód innych osób. Wszelkie prawo tego rodzaju musi być zgodne z prawem międzynarodowym dotyczącym praw człowieka.

Artykuł 28 – Wyrzeczenie się działań sprzecznych z prawami człowieka, jego podstawowymi swobodami oraz godnością

Żadne z postanowień niniejszej Deklaracji nie może być interpretowane jako zapis sugerujący jakiegokolwiek Państwu, jakiegokolwiek grupie bądź osobie, jakiegokolwiek

roszczenie do zajmowania się jakąkolwiek działalnością lub podejmowania jakiegokolwiek aktu sprzecznego z prawami człowieka, jego podstawowymi swobodami i ludzką godnością.